

PROLOGAS

Teksaso elnias, miegantis savo guolyje, staiga vidurnaktį pabunda, išgirdęs kanopų bildesį.

Bet jis nebėga iš slėptuvės, netgi neatsistoja. Jo žemėse gyvena ir laukiniai arkliai, kurie čia naktimis ganosi. Jis tik pakelia galvą ir, iškišęs ragus pro aukštą žolę, klausosi, bene išgirs dar.

Ir kanopos subilda, tik dabar jau kitaip. Girdėti metalo skambesys, plieno dzingsėjimas į akmenį.

Nuo šio tiek daug pasakančio garso ūmai elnio elgesys pasikeičia. Jis žaibiškai pašoka iš guolio ir pasileidžia per prerijas, o nulėkęs kokį dvidešimt jardų, sustoja ir atsigręžia pasižiūrėti, kas čia jam sutrikdė miegą.

Skaisčioje pietų nakties mėnesienoje jis pamato patį negailingiausią savo priešą – žmogų. Tas atjoja raitas.

Pagautas baimės elnias jau nori bėgti toliau, bet raitelio išvaizda tokia neįprasta, kad sulaiko jį vietoje.

Slėpdamasis žolėje, visas drebėdamas, atsigręžęs jis žiūri į įsibrovėlį, didelės rudos akys pilnos baimės ir sumišimo.

Ko gi elnias žiūri taip ilgai?

Arkliui nieko neprikiši – tai puikus žirgas, pabalnotas, su kamanom, viskas kaip reikia. Jam nieko netrūksta, nieko, kas galėtų sukelti nuostabą ar išgąstį. O žmogus, raitelis? Ak! Šitas tai taip, nes jis atrodo išsigimęs, jam kažko trūksta!

O dangau! Jis be galvos!

Tą supranta netgi neprotaujantis gyvulys. Dar kiek pasiūrėjęs paklaikusiu žvilgsniu, tarsi stebėdamasis, kas čia per

siaubūnas, jis pasibaisėjęs leidžiasi bėgti ir nesustoja, kol perplaukia Leoną, kurios vandenys atskiria jį nuo pamėkliškojo raitelio.

Nekreipdamas dėmesio į nubėgantį išsigandusį elnią, tarsi jo nė nebūtų, raitelis be galvos joja pirmyn.

Jis irgi suka upės link. Priešingai negu elnias, jis, regis, niekur neskuba, joja lėtai, ramia, kone iškilminga žingine.

Matyt, jis giliai susimąstęs, nes nelaiko pavadžio, ir jo arklys kartkartėm grybšteli žolės, augančios palei kelią. Nei balsu, nei judesiu raitelis nepavaro arklio, kai, išgirdęs staugiant prerijų vilką, tas atmeta galvą ir prunkšdamas sustoja.

Raitelis atrodo taip pasinėręs į savo mintis, kad paprasti įvykiai negali jo pažadinti. Nei žodžiu, nei šnabždesiu jis neišsiduoda, kas jam yra. Vien tik pabaidytas elnias, jo paties arklys, vilkas ir vidurnakčio mėnulis mato tylų jo užsimiršimą.

Raitelis susisupęs į skraistę – serapę, ir kai vėjas kilsteli jos kraštą, matyti jaguaro odos antblauzdžiai. Taip apsisaugojęs nuo nakties drėgnumo ir nuo tropinių liūčių, jis joja sau tylus kaip žvaigždės, mirksinčios virš galvos, viskam abejingas kaip cikada, čirpanti žolėje, ar prerijų vėjelis, kedenantis dukslų jo apdarą.

Pagaliau kažkas pabudina jį iš susimąstymo, jis atkunta, ir jo arklys taip pat. Arklys papurto galvą, linksmai sužvengia ir, ištiesęs kaklą, išplėtęs šnerves, pasileidžia greita žingine, o netrukus ima bėgti risčia. Upės artumas – štai kas pakeitė jo žingsnį.

Arklys bėga nesustodamas, kol jo šonai pasineria į skaidrų kaip krištolas vandenį, o raitelio kojos sušlampa iki kelių. Malšindamas troškulį, arklys godžiai geria, paskui perplaukia į kitą pusę ir vikriai užlipa į statų šlaitą.

Šlaito viršuje raitelis stabteli tarsi laukdamas, kol arklys nusipurtytys vandenį. Suskamba pavaržos ir balnakilpės, sakytum sudunda griaustinis, ir pakyla baltas it krioklio purslų debesis.

O kai debesis išsisklaido, raitelis be galvos vėl joja toliau.

Matyt, spusteltas pentiniais ir valdomas pavadžio, arklys liaujasi sukaliuojęsis į šalis ir žvaliai eina taku pirmyn, tarytum čia kelias jau būtų pažįstamas.

Priešaky iki pat horizonto tiesiasi pilka savana. Mėlyno dangaus fone siluetas, panašus į kentaurą, pamažu tolsta ir galiausiai visai pranyksta iš akių slėpiningoje mėnesienos dulsvumoje.

I skyrius

IŠDEGUSIOS PRERIJOS

Vidurdienio saulė iš skaistaus žydro dangaus žeria spindulius į didžiąją Teksaso lygumą maždaug per mylią į pietus nuo seno ispanų miesto San Antonijaus de Becharo. Aukštinėje jos šviesoje matyti kažkokie daiktai, suvis nederantys prie aplinkos, nes jie byloja apie žmogų, o čia nėra nė ženklo, kad būtų žmonių gyvenama.

Kas tie daiktai, lengva suprasti net iš didelio toumo. Tai furgonai su pusapvaliais viršais, aptrauktai baltu kaip sniegas audeklu.

Jų dešimt – mažoka prekijų karavanui ar vyriausybės gurguolei. Greičiau jie kokio atkilėlio, išsilaipinusio pajūryje ir keliaujančio dabar į kurią nors neseniai įsikūrusią gyvenvietę palei Leonos upę. Vilkstinė slenka per savaną pamažėle, galėtų palaikyti stovinčia, jei ne tolydžio besikeičiantys tarpai tarp furgonų. Tamsūs siluetai priešais kiekvieną furgoną rodo, kad juos traukia mulai, o kad furgonai važiuoja, išduoda pašokusi lėkti antilopė, pabudinta iš vidurdienio miego, ir ilgakojis žiurlys, su klyksmu pakilęs nuo žolyno – ir žvėrelis, ir paukštis negali atsistebėti, kokia čia keistų pabaisų virtinė įsiveržė į atšalias jų valdas.

Daugiau prerijose nematyti nieko gyvo – nei paukščio, nei keturkojo. Mat dabar toks dienos metas, kai visa tropikų gyvūnija snaudžia ar slepiasi šešėlyje, – tiktai žmogus, traukiamas godumo ar skatinamas garbės troškimo, neatsižvelgia į gamtos dėsnius ir nepaiso karštos saulės.

Taip ir baltųjų furgonų šeimininkas – važiuoja pirmyn, nors baisi vidurdienio kaitra slopinte slopina.

Kad tai atkilėlis, ir ne bet koks, matyti iš daugelio dalykų. Dešimt didžiulių Pitsburgo gamybos furgonų, į kiekvieną pakinkyta po aštuonis tvirtus mulus; įvairiausi daiktai furgonuose: daugybė valgymų, brangūs, netgi ištaigingi baldai; vergai – juodaodės moterys su vaikais ir būreliai juodaodžių ir geltonodžių vyrų, einančių šalia arba nuskaudusiomis kojomis kėblinančių iš paskos; taip pat priekyje važiuojanti lengva karieta, traukiama poros išpuoselėtų Kentukio mulų ir vadelėjama juoduko Džono, baigiančio sušusti su livrėja, – viskas rodo, kad tai ne varganas šiaurietis naujakurys ieškosi naujos vietos, o turtingas pietietis, jau nusipirkęs namus, danginasi į juos su visu geru.

Ir taip yra iš tikrųjų. Furgonai priklauso plantatoriui, atplaukusiam į Indianolą, Matagordos įlankoje, ir dabar keliaujančiam per prerijas į savo valdas.

Tarp vilkstinės raitininkų, paprastai jojančių priešaky, yra pats plantatorius Vudlis Poindeksteris, aukštas, liesas, kokių penkiasdešimties metų vyras blyškaus veido ir atšiaurios bei išdidžios laikysenos. Jo drabužiai paprasti, bet anaip tol ne pigūs: dukslus alpakos vilnų surdutas, juodo satino liemenė ir geltonos nankino kelnės. Pro liemenės priekį matyti klostyti plonyčio lino marškiniai, prie apykaklės suimti juodu kaspinu; kojos įkištos į balnakilpes, apautos batais iš minkštos, gerai išdirbtos odos. Veidą nuo saulės saugo plačiabrylė šiaudinė skrybėlė.

Šalia – vienas iš dešinės, kitas iš kairės pusės – joja dar du raiteliai: gal kokių dvidešimties metų jaunuolis ir šešeriais septyneriais metais augesnis vyriškis.

Pirmasis – plantatoriaus sūnus, linksmo, atviro veido, visai nepanašus nei į rūstų tėvą, nei į tą kitą paniurėlį, savo pusbrolių. Jis su žydra medvilnine palaidine ir tos pačios medžiagos kelnėmis; pietų klimate šis apsirengimas geriausias ir drauge su panama jam gražiai dera.

Jo pusbrolis, buvęs savanorių karininkas, vilki kariškai – tamsiai mėlyna uniforma ir karininko kepure.

Netoliese joja dar vienas raitelis, kurį aprašome tik dėl to, kad irgi yra baltos, nors ir ne pačios balčiausios odos. Šiurkštesni jo bruožai, pigesnis apdaras bei rusvas rimbas, kurį laiko dešinėje rankoje ir taip mikliai šmaukši, byloja, kad jo darbas – prižiūrėti ir niukinti tuos tamsiaodžius, kurie pėsti eina gale.

Karietoje, vadinamoje kariolu, kuri yra pusiau kabrioletas, pusiau lando, važiuoja dvi merginos. Vienos oda balta baltutėlė, antros – juoda. Pirmoji yra Vudlio Poindeksterio vienturtė duktė. O juodoji mergina – jos tarnaitė.

Tie keliautojai – tai išeiviai nuo Misisipės, iš Luizianos. Pačiam plantatoriui ši valstija – ne gimtinė, kitaip tariant, jis ne kreolas*, tačiau jo sūnus turi kreoliškų bruožų, o švelniame pro karietos užuolaidėles šmėsčiojančiame veidelyje jie dar ryškesni, – aiškiai matyti, kad mergina – palikuonė vienos iš tų damų, kurios daugiau kaip prieš šimtą metų atplaukė čia per Atlantą.

Vudlis Poindeksteris, stambus cukrašvendrių plantacijų savininkas, buvo vienas iš pranašųjų ir išdidžiųjų Pietų aristokratų, vaišingas ir išlaidus, todėl ir gavo su visais savo „pe-

* Kreolai – Lotynų Amerikos pirmųjų europiečių kolonizatorių palikuonys, dažniausiai ispanų kilmės, sudarantys privilegijuotą klasių branduolį.

natais“* palikti namus prie Misisipės ir su nedaugeliu likusių vergų keltis į Teksaso pietvakarių tyrus.

Saulė jau beveik pačiame zenite. Keliautojai lipa ant savo šešėlio. Iškamuoti kaitros, baltieji raiteliai joja tylėdami. Net tamsiaodžiai pėstieji, ne tokie jautrūs karščiui, nebeplepa ir nedideliais būreliais abejingai kėblina paskui furgonus.

Slogi kaip per laidotuvių procesiją tyla kartais sudrumsčia, kai skardžiai lyg pistoleto šūvis pliaukšteli botagas arba kuris storalūpis juodaodis vežėjas žemu baritonu garsiai sušunka: „Na!“

Vilkstinė juda pamažėle, tarsi dvejodama. Tikro kelio čia nėra. Kryptis matyti vien iš anksčiau pravažiavusių ratų nuguldytos žolės.

Nors ir labai palengva, karavanas atkakliai iriasi į priekį. Plantatorius mano, kad iki kelionės pabaigos jiems belikę mažiau kaip dvidešimt mylių. Jis tikisi būti vietoje sulig tamsa, todėl važiuoja be postovio net per vidurdienio kaitrą.

Staiga prižiūrėtojas, jojantis maždaug per šimtą jardų prieky, sulaiko arklių, tarsi atsidūręs į kokią kliūtį, ir duoda ženklą vežėjams, kad sustotų.

Apsisukęs jis pasileidžia atgal. Jo mostai rodo jį kažko suneirimus. Kas nutiko?

Gal indėnai – juk tiek kalbama, kad šiose vietose su jais galima susidurti...

Nejau čia būtų tie raudonodžiai plėšikai? Vargu – prižiūrėtojas neatrodo labai nusigandęs.

– Kas nutiko, pone Sansomai? – paklausė plantatorius, kai tas prijojo.

* Romėnų mitologijoje – šeimos ir namų židinio sergėtojai.

– Žolė nudegusi. Prerijų gaisras.

– Gaisras! Ir dabar dega? – skubiai paklausė Vudlis Poindeksteris, su nerimu žiūrėdamas į karietos pusę. – Kur? Aš nematau jokių dūmų!

– Ne, pone, ne, – sumiksėjo prižiūrėtojas, supratęs, kad be reikalo bus šeiminingą išgąsdinęs. – Aš nesakiau, kad ji dega, tiesiog čia būta gaisro ir visa žemė juoda kaip pikų dešimtakė.

– Na ir kas čia tokio? Juk per juodą preriją galima keliauti taip pat saugiai kaip ir per žalią. Kvailystė, Džošai Sansomai, kelti tokį triukšmą dėl niekų ir taip gąsdinti žmones!.. Ei, juočkiai, pajudėkit! Pliaukštelkit arkliams botagu, ir važiuojam! Na, vikriau, vikriau!

– Bet, kapitone Kolhaunai, – tarė prižiūrėtojas vyriškiui, taip griežtai jį subarusiam, – kaip mes rasime kelią?

– Kelią? Nejaugi mes jį pametėm?

– Ko gero, taip. Nebematyti ratų vėžių. Sudegė kartu su žole.

– Na ir kas? Tą išdegusį tarpą, manau, galėsime pervažiuoti ir be vėžių. O paskui vėl jas rasim.

– Taigi, jei tik pavyks, – atkirto prižiūrėtojas, kuris, nors kilęs iš rytinių valstijų, ne kartą buvo lankęsis toli Vakaruose ir žinojo, koks pasienio gyvenimas. – Aš jų nemačiau nujojęs priekin, nemačiau nė ženklų.

– Na, juočkiai, varykit! Vikriau! – suriko Kolhaunas, nuleisdamas negirdom paskutinius žodžius, ir, spustelėjęs pentiniais arklį, pasileido į priekį, tuo parodydamas, kad jo paliepiamą reikia vykdyti.

Ir furgonai važiuoja vėl, bet, pasiekę išdegusios prerijos kraštą, dar sykių sustoja.

Baltaodžiai raiteliai susiburia pasitarti. Padėtis sunki, tai visi pamato vien žvilgtelėję į žemę priešais save.

Kiek akys aprėpia, žemė visur vienos spalvos – juodos nelyginant požemio karalystėje Erebe, jokio žalumo – nei lapelio, nei stiebelio!

Dabar jau po vasaros saulėgrįžos. Prinokusios žolės ir prerių gėlės – viskas pavirtę pelenais nuo pragaištingo ugnies alsavimo.

Priekyje, kairėje ir dešinėje, kiek užmato akys, plyti tikra dykuma. Ir dangus virš jos nebe žydras, bet tamsmėlynis; o saulė, nors ir neužstota debesų, užuot švietusi smagiai, žvelgia susiraukusi, lyg priekaištaudama žemei už paniurimą.

Prižiūrėtojo sakyta teisingai – nematyti jokių vėžių. Ugnis, įsisiautusi į pasaususią žolę, sunaikino ratų vėžes, rodžiusias jiems kelią.

– Ką dabar daryti?

Tą klausimą pateikia pats plantatorius, ir iš balso aišku, kad jis sunerimęs.

– Ką daryti, dėde Vudli? Ogi važiuoti toliau! Anapus išdegusio ruožo juk turi būti upė! Jei nerasime brastos už kokio pusmylio, tai pasivarysime kiek aukštyn ar žemyn palei srovę – destis kaip reikės.

– Bet, Kasijau, kas bus, jei pasiklysimė?

– Nepasiklysimė. Juk išdegę tikriausiai nedaug. Jei ir nukrypsime kiek į šalį, vis tiek pasieksime upę vienoje ar kitoje vietoje.

– Ką gi, sūnėne, tu žinai geriau. Tai ir vesk.

– Nebijokit, dėde. Aš esu radęs kelią ir dar blogesnėmis sąlygomis. Na, juočkiai, važiuojam! Sekite paskui mane.

Buvęs savanorių karininkas meta išdidų žvilgsnį į karietą, kur pro užuolaidėles pasirodo dailus veidukas, kiek apniauktas nerimo, spusteli pentiniais arklį ir ryžtingai nujoja pirmyn.

Supliaukši botagai, paskui pasigirsta aštuoniasdešimties mulų kanopų trypimas ir ratų girgždesys. Vilkstinė važiuoja vėlei.

Mulai ima žengti greitesniu žingsniu. Išvydę tokią neįprastą juodą preriją, jie bugščiai sukrunta ir ima greičiau kilnoti kanopas. Jaunesniems gyvuliams baisu, ir jie prunkščia. Bet pamažu jų baimė atslūgsta, ir, sekdami senesniaisiais, jie pradeda eiti ramiai kaip ir anksčiau.

Taip, visų manymu, tiesiai nuvažiuojama kokia mylia. Paskui sustojama. Sustoti įsako tas, kuris pasiskyrė vadovu. Jis staigiai įtempia pavadžius, tik laikosi jau nebe taip išdidžiai. Atrodo sumišęs, nes nebežino kelio.

Gamtovaizdis, jeigu taip galima pavadinti, pasikeitęs, tačiau ne į gera. Viskas iki pat horizonto taip pat juoda. Bet žemė čia jau nebe lygi, o kalnuota. Slėniai apsupti neaukštų kalnų. Ne pasakytum, kad medžių čia visai nėra, bet ką gi čia bepavadinsi tikru medžiu? Prieš gaisrą pavieniui ar guotais čia augo algarobai, meskitai ir kitos akacijų rūšys. Plunksniški jų lapai buvo supleškėję ugnyje. Beliko apdegę kamienai ir pajuodusios šakos.

– Pasiklydai, sūnėne? – paklausė plantatorius, skubiai prijojęs.

– Ne, dėde, dar ne. Aš tik sustojau apsižvalgyti. Mums reikia važiuoti į tą pusę, per šį slėnį. Tegul furgonai važiuoja. Mes laikomės teisingos krypties, aš atsakau.

Ir vėl vilkstinė važiuoja – nuokalnėn, paskui per slėnį, po to aukštyn į kitą kalną ir čia, ant jo viršūnės, sustoja antrą kartą.

– Pasiklydai, Kasai? – prijojęs plantatorius pakartoja klausimą.

– Po perkūnais, ko gero, taip ir bus, dėde! – praradęs pasitikėjimą, ne itin pagarbiai atsako sūnėnas. – Pats velnias neras-

tų kelio tame pelenyne! Ne ne! – karietai priartėjus priduria, nenorėdamas išsiduoti. – Dabar aš žinau! Kol kas važiuojam gerai. Upė turi būti toje pusėje. Na, pirmyn!

Vadovas nuoja, nors ir ne visai užtikrintai. Iš paskos sekančios juodaodžiai vežėjai, ir tie pastebi jo blaškymąsi. Jie mato, kad važiuoja nebe tiesiai, o sukinėjasi po slėnius tarp giraičių.

Staiga vadovas jau vėl drąsiau šūkteli, ir visi lengviau atsikvepia. Darniai supliaukši botagai, pasigirsta džugūs šūksmai.

Vilkstinė vėl atsiduria ant kelio – juo pravažiuota gal dešimties vežimų. Ir visai neseniai, nes ratų vėžės dar šviežios ir kanopos įsispaudusios ne daugiau kaip prieš valandą. Per išdegusias prerijas pravažiuota furgonų vilkstinės, panašios į jų!

Kaip ir jie, vilkstinė galėjo traukti tik Leonos upės link – ko gero, tai vyriausybės gurguolė, keliaujanti į Indžo fortą. Vadinasi, belieka laikytis tų vėžių. O fortas yra visai netoli nuo jų kelionės tikslo.

Nieko geresnio negali nė būti. Vadovas, kuris jau buvo susipainiojęs, nors ir neprisipažino, dabar atsigavo, nusiramino ir dar išdidžiau paragino važiuoti toliau.

Kokią mylią ar daugiau vilkstinė darba vėžėmis, kurios eina ne tiesiai, o sukiojasi tarp išdegusių giraičių. Kasijus Kolhauanas, iš pradžių toks kupinas saviklivos, pamažu ima niauktis. O paskui pasidaro net juodas iš nevilties: keturiasdešimt keturių ratų vėžės, kuriomis jie važiuoja, yra paliktos karietos ir dešimties Pitsburgo gamybos furgonų, tų pačių, kurie dabar seka paskui jį ir su kuriais jis keliauja visą kelią nuo pat Matagordos įlankos!